

Correcció i qualitat

Jaume de Puig Oliver

Vicepresident de l'IEC

Em plau de saludar-vos de part del president de l'IEC, qui m'ha encomanat que us trameti la seva satisfacció per la celebració d'aquest seminari (figura 1).

De fet, fa deu anys que no se celebrava un seminari d'aquestes característiques, i deu anys són molts anys, atesa la situació del país i les responsabilitats que l'IEC té envers el català. Mentrestant, en aquests deu anys, han passat moltes coses. Hi ha fets

FIGURA 1. Parlament d'inauguració del IV Seminari a càrrec de Jaume de Puig.
A la seva esquerra, Brauli Montoya, director del seminari.

socials que afecten la llengua i que justifiquen, sobretot, amb una certa urgència, la celebració d'aquest seminari. Un surt de casa, compra un diari escrit en català i ja des de la primera pàgina comença a veure coses que li fan dir: «Això és català?». Vas llegint i tornes a dir-te: «Això és català?». No sé si val més que sigui en català discutible que no pas que no sigui en català. En tot cas, aquí hi ha un problema.

Parlo des de la responsabilitat que l'IEC té envers la llengua. L'IEC és una institució científica, i tenim la responsabilitat de fixar el català, el català correcte, el català normatiu. Podem impulsar un determinat model lingüístic comunicacional, estandarditzat; però, al capdavant, no tenim la potestat política d'imposar res. L'IEC té una responsabilitat científica envers el català, no una responsabilitat directament política i administrativa.

Recordo, dels meus anys d'estudiant a França, que en aquell país es parla sempre, d'una manera intermitent, de la reforma de l'ortografia. L'ortografia francesa és al revés de la fonologia dels francesos. Els francesos es mengen els mots i ara, en el parlar col·loquial, ja parteixen per la meitat les paraules, o només en diuen la síl·laba inicial, i cada dia parlen més amb sigles. En contrast amb aquesta fagocitosi, l'ortografia francesa és abundant, culterana, versallesca, plena de reminiscències arcaïques i de reverències a la manera d'escriure dels grecs i dels llatins. Per això, de tant en tant el tema de la reforma de l'ortografia es posa de moda i tothom en discuteix. En conseqüència, cada vint o trenta anys fan una reforma de l'ortografia, que consisteix a canviar minúcies insignificants, perquè una reforma general els duria massa lluny, els ocuparia molt de temps i produiria baralles aferrissades. Així, quan l'Acadèmia Francesa hi ha donat el vistiplau, llavors el Govern fa una llei, li dona el període de vacança corresponent i, passat el temps assignat, obliga el ciutadà a acceptar i posar en pràctica la reforma legal. A partir d'aquell moment, si arriba a l'Administració un document que incompleix aquella norma, pot ésser retornat per defecte de forma. Les paraules, a l'Administració francesa, pesen, i per això s'han d'escriure correctament.

He posat un exemple clar i precís, en contrast amb el que fem aquí. L'IEC dona normes que són científiques o que tenen un consens ampli dels científics de la llengua. Després no hi ha cap llei específica dels poders públics que sancioni aquestes normes. Es podria dir que en l'Administració catalana les paraules pesen menys? No ho voldria dir, perquè tenim l'obligació d'ésser conscients d'on venim i amb quines dificultats anirem endavant. Però és cert que, des d'un punt de vista polític, legal i administratiu, encara hi ha molt a fer per a promoure el català.

Si de la correcció gramatical passem al model de llengua, entrem en un altre

terreny conflictiu. Hi ha un episodi molt breu, del qual no es parla mai, de quan, en un moment crucial, el Govern de Catalunya va exercir la potestat política sobre el model lingüístic. I no ha estat cap dels governs que nosaltres hàgim pogut veure, sinó que ens hem de remuntar als moments inicials de la presidència del senyor Macià, quan publicava una ordre en què manava que tots els documents del Govern de Catalunya s'havien de redactar en la llengua fixada per Pompeu Fabra. Fou llavors quan Fabra va guanyar en tota la línia, en el moment que una potestat política imposava el seu model.

Em permeto d'evocar aquestes coses perquè us adoneu que aquest seminari i la vostra feina van molt més enllà de la simple correcció gramatical. Els catalans volem tenir i sentir una llengua evidentment correcta, i l'IEC és competent per a fixar-la. Ara bé, el model i el nivell de perfecció lingüística que es vol per al català és una qüestió que depassa l'IEC i que interpel·la directament l'autoritat política i tots els agents socials de Catalunya. En temps de Pompeu Fabra, a Catalunya tothom parlava en català. En temps de Pompeu Fabra, la normalització lingüística passava essencialment per fixar de manera ponderada el funcionament de la llengua i oferir els instruments adequats per a manejar-la (gramàtica, diccionari). Avui la llengua catalana té unes altres condicions d'existència, que no descriuré, perquè ja són descrites en les enquestes corresponents. Des d'un punt de vista polític i social, seria un error històric de conseqüències funestes no prosseguir i àdhuc ampliar polítiques com la immersió lingüística, i no promoure activament el català com a llengua de tothom. I això ens porta de dret a la qüestió dels anys a venir: si no tenim una preocupació molt intensa per la qualitat de la llengua —la qualitat, no només la correcció—, algun dia podríem haver perdut la batalla de la llengua. És evident que això implica un compromís de les forces polítiques i una distinció ben nítida entre els polítics partidaris del català i els qui no ho són gens. Aquesta és la batalla del moment polític actual pel que fa a la llengua.

En aquesta batalla, l'IEC hi dirà la seva paraula d'acord amb la seva competència científica. Però l'IEC, ja ho hem dit, no té potestats legals i administratives en matèria lingüística. Si en la premsa, en la ràdio, en la televisió, en l'oratoría política i en la comunicació social la llengua es degrada, què en farem, d'una normativa sàvia i inatacable? D'altra banda, jo sóc dels qui creuen que una llengua degradada, bruta, emborderida i bastarda no té capacitat d'atracció. El drama del patuès no consisteix només en la competència externa d'una altra llengua, sinó en la subversió, el desmuntatge i l'enervament que la llengua externa genera en l'altra. I això ens porta un altre cop al problema de la qualitat.

Diguem-ho clar: en les circumstàncies actuals, és l'IEC qui ha de liderar el combat per la qualitat de la llengua i per un model lingüístic satisfactori i engrescador. La base social catalanoparlant és sòlida i conscienciada, i només demana instruments per a un maneig satisfactori de la llengua. La massa de catalans que no tenen com a primera llengua el català s'hauria de sentir atreta cap al català en virtut de la seva qualitat. Això és una afirmació molt agosarada, perquè seria de folls esperar que les masses facin per elles mateixes moviments de qualitat, moviments que vagin contra la llei del mínim esforç. Sóc conscient que, en matèria lingüística catalana, es comença pels individus, pels grups, per determinats col·lectius. I en aquests nivells, si la preocupació per la qualitat de la llengua no ocupa, els anys a venir, el lloc que ha ocupat durant cent anys el combat per la possibilitat de parlar, escriure i sentir correctament en català, algun dia ens podríem trobar amb una llengua que hagi perdut tremp i virior, «bruta i dissortada». I aleshores, per pures i inevitables qüestions de gust, d'oportunitat i de facilitat, el català podria començar a ésser arraconat per les elits catalanes —els qui manen, els qui saben, els qui tenen— i, a la llarga, entraria en un procés d'ésser substituït.

Els anys vinents, les posicions polítiques d'uns partits i uns altres sobre la llengua podrien ésser plàstiques, poc clares i poc decisives, encara que goso esperar que potser no seran directament desfavorables. Per això caldrà que hi hagi un líder indiscutible que no abandoni a un destí anònim el futur del català i mena ben conscientment el combat per la qualitat de la llengua. I suposo que convindreu amb mi que, per tradició, per treball, per experiència, per pes, per llei i per possibilitat de consens, aquest líder és l'IEC. I si hi ha algú altre que vol menar aquest mateix combat amb l'IEC, que ningú no en dubti, serà benvingut.

En aquest camí, tots desitgem que el seminari que ara comença sigui un èxit.